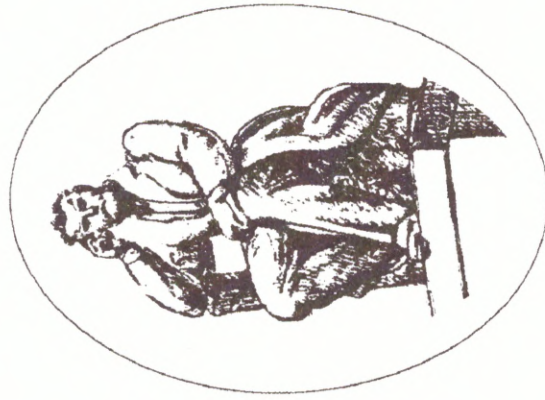

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

**ВІСНИК
ПРИКАРПАТСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Педагогіка

ВИПУСК XXV

Івано-Франківськ
2008

Друкується за ухвалою Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Редакційна рада: д-р філол. наук, проф. В.В.Грещук (*голова ради*); д-р філос. наук, проф. С.М.Возняк; д-р філол. наук, проф. В.І.Кононенко; д-р істор. наук, проф. М.В.Кугутяк; д-р юрид. наук, проф. В.В.Луцк; д-р філол. наук, проф. В.І.Матвішин; д-р фіз.-мат. наук, проф. Б.К.Остафійчук; д-р пед. наук, проф. Н.В.Лисенко; д-р хім. наук, проф. Д.М.Фреїк.

Редакційна колегія: д-р пед. наук, проф. Н.В.Лисенко (*голова редколегії*); д-р пед. наук, проф. Т.К.Завгородня; д-р пед. наук, проф. А.В.Вихрущ; д-р пед. наук, проф. В.В.Кемінь; д-р пед. наук, проф. І.С.Курляк; д-р пед. наук, проф. В.К.Майборода; канд. пед. наук Л.О.Мацук (*відповідалий секретар*); д-р пед. наук, проф. А.С.Нісімчук; д-р пед. наук, проф. В.А.Поліщук.

Видається з 1995 р.

Адреса редакційної колегії:
76000, Івано-Франківськ, вул. Мазепи, 10,
Педагогічний інститут

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
Видавничо-дизайнерський відділ ЦДТ
Прикарпатського національного університету, 2008.
Тел.: 71-56-22.

МАЛОВІДОМІ ТА НЕВІДОМІ ПЕРСОНАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 371.035.6 (09)

Марія Чепіль

А. ЛОТОЦЬКИЙ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

У статті розкрито творчий доробок А. Лотоцького у царині методики виховної роботи з дітьми. Його теоретичний внесок і практична діяльність є надзвичайно значущі і різнобічні. Метою педагога було ознайомлення гімназистів з історією України та творами української літератури (від найдавніших до сучасних); участь в екскурсіях, походах, оснащення кабінетів портретами українських письменників, картинами вітчизняних і зарубіжних художників та ін. Такі заходи пропагували українське слово, сиріяли збереженню народних традицій, формували національну свідомість учнів.

Ключові слова: А. Лотоцький, виховна робота, позаурочний час, організаційно-методичні засади виховання, учнівська молодь.

В умовах відродження української державності виховання свідомого громадянина й патріота рідної землі набуває нового змісту в контексті української перспективи. Зміст національного виховання спрямований на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування в дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної і світової культури. Це спонукає до поглибленого вивчення й осмислення українського історико-педагогічного процесу, усвідомлення сутності внеску в його розвиток незаслужено забутих освітніх діячів і педагогів минулого.

На початку ХХ ст. розробкою теорії і втіленням у практику ідеї українського національного виховання займалися українські освітні діячі краю, серед них й А. Лотоцький. Незважаючи на складні умови, в яких опинилася українська освіта у міжвоєнний період, їїня висока національна свідомість, відданість державницькій ідеї, розуміння ролі виховання у національно-культурному відродженні сприяла активній боротьбі за її збереження.

В останні роки в Україні творчі надбання й сама постать А. Лотоцького привернули увагу вчених, передусім істориків та українознавців, громадських діячів, дослідників минулого. Окремі аспекти просвітницької діяльності А. Лотоцького, змісту його творів, опублікованих у періодичних виданнях, висвітлено у працях В. Качкана, Р. Коритко, Б. Якимовича (передмова до "Княжої слави"). В історико-педагогічній

різноманітність навчальних планів і програм, пошук нових форм і методів у напрямі багатоваріантності й індивідуалізації роблять систему підвищення кваліфікації необхідною та соціально значущою для педагогів.

Система підвищення кваліфікації повинна бути прогностично орієнтованою на повноцінне підвищення індивідуально-професійного статусу вчителя, мати випереджувальний характер. Інформація про останні наукові дослідження, ознайомлення з новітніми досягненнями науки та рекомендації щодо їх використання в практичній діяльності, ознайомлення та аналіз різних концептуальних підходів до актуальних проблем педагогіки – невід'ємна частина процесу підвищення кваліфікації.

Повноцінне функціонування безперервного підвищення кваліфікації вчителя неможливе без його активності, що стимулює розвиток професійних знань, педагогічної майстерності. Критеріями визначення пізнавальної активності вчителя є: по-перше, її спрямованість на вдосконалення власної загальної та педагогічної культури; по-друге, рівень виявлення емоційної настроєності, вольових зусиль у досягненні мети курсового навчання; по-третє, види й характер самостійної роботи, ініціатива, творчість; по-четверте, стійкість, усебічність, тривалість і динамічність діяльності.

Показниками потенційної активності є творчість учителя, що простежується в перші дні навчання: його допитливість, прагнення пізнати нове, вдосконалити свої знання і вміння, знайти шляхи вирішення окремих проблем. Вища форма активності – творчість учителя, що виявляється в оволодінні оптимальними способами педагогічної діяльності, в новаторській ініціативності.

Велику роль для моделювання активних форм і методів навчання відіграє діагностування професійних потреб учителів із допомогою тестування, анкетування, інтерв'ювання, консультування, проведення колективних та індивідуальних бесід одразу після прибуття на курси або в процесі їх проведення. У такий спосіб облікуються і враховуються конструктивні пропозиції слухачів щодо змісту й методики занять.

Відповідно до їх запитів коригуються навчально-тематичні плани, забезпечується індивідуальний підхід до навчання і курсової підготовки в цілому. Активізація курсового навчання вчителів в Івано-Франківському інституті післядипломної педагогічної освіти здійснюється з таких основних напрямів: оновлення і збагачення змісту занять з урізноманітнення форм і методів їх проведення залежно від особливостей груп учителів-предметників (варіативні програми, цільові факультативи, спецкурси й практичні заняття за вибором слухачів); використання комплексу різних дидактичних засобів (плакатно-графічних, предметних, технічних, а також першоджерел, методичних посібників); вибір оптимальних групових, аудиторних та індивідуальних форм навчання.

зокрема дослідницьких, проблемних практичних занять, навчальних екскурсій із творчими завданнями, тематичних прес-конференцій, бесід за "круглим столом", колоквиумів із постановкою після-курскових завдань тощо; використання доцільних методів навчання, зокрема дидактичних, ролевих ігор, "мозкових атак", дискусій, диспутів, педагогічних задач та ін.; складання і розгляд психологічних, педагогічних ситуацій; моделювання нестандартних уроків та інших навчальних, виховних занять зі школярами, а також педагогічних консилиумів, педрад з їх наступним колективним аналізом та індивідуальним самоаналізом; включення слухачів у цілеспрямовану педагогічну практику на базі опорних шкіл, авторських шкіл ш шкіль передового педагогічного досвіду.

1. Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006–2010 роки // Вища школа. – 2006. – №3. – С.114–119.
2. Бевз В., Главник О. Основні положення щодо проведення тренінгів // Відкритий урок. – 2005. – №11. – С.12–20.
3. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. – К.: Вересень, 1996. – 129 с.
4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
5. Пенхологічний довідник учителя. / Упоряд. В. Андрієвська; заг. ред. С. Макейменка. К.: Главник, 2005. – Кн. 1. – 112 с.
6. Скрипник М. Мистецтво бути педагогом: 36. тренінг. заняття. – К.: Вид. дім "Шкільний світ", Вид. ЛІгаліція, 2006. – 112 с.

The article gives scientific to the education project the problem of education, and specifies the basic principles.

Key words: higher, education, after diplomat education, structure of education, scheme of organization, princes of education, specialist in educational methods, methodological seminar.

УДК37 (477.:94) 94)

Оксана Дьусь

ВИТОКИ, СТАНОВЛЕННЯ І ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА НА АВСТРАЛІЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ

У статті проаналізовано особливості становлення та розвитку українського початкового, середнього та високого шкільництва, педагогічної думки та просвітництва на австралійському континенті. Показано місце і роль громадянськості у цьому процесі, здійснено спробу висвітлити персоналістичне тло еволюції українського шкільництва в Австралії.

Ключові слова: Австралія, діаспора, еміграція, українське шкільництво, педагогічна думка, просвітництво, освіта.

Феномен української "живучості" в чужомовному середовищі захоплював не одне покоління вітчизняних і зарубіжних дослідників та спонукав до вивчення традицій української освіти і педагогічної думки в державах вимушеного осідку наших співграждан. Але якщо історичні

традиції освіти українського зарубіжжя у США, Канаді, в державах європейського континенту сьогодні вже не є "білими плямами" історії національної педагогіки, то становлення і розвиток українського шкільництва в Австралії потребує більш глибокого осмислення, що й стало метою нашої наукової статті. Окремі аспекти цієї проблеми знайшли своє відображення у працях В.Євтуха, М.Мушинки, В.Оліфіренка, А.Попка, В.Троїцького, А.Шевченка та ін. Але обрана для дослідження тема представлена у їхніх студіях або в контексті української еміграції взагалі з історичної точки зору, або ж у них фрагментарно окреслені питання про українську освіту на п'ятому континенті.

"Австралійські" українські поселення після Другої світової війни одноставно визнаються дослідниками унікальними порівняно з аналогічними у США чи в Канаді. Останні інтегрувалися в уже "зорганізовану" еміграцію (там були "старі" українські емігранти, з давніми традиціями, українською церквою, пресою, культурним життям та "живими родинними зв'язками із старим краєм"), що й зумовило її культурне та релігійне "оживлення" [6, с. 15].

До масової післявоєнної еміграції наших співвітчизників у Австралії практично не було української інтелігенції, а сама вона була нечисленною та розпорошеною, тому й асимілювалася в новому оточенні. Першим українцем, який ступив на австралійську землю, вважається моряк із Полтавщини Федір Зубенко, а найвідатнішою українською постаттю серед першопоселенців Австралії й до сьогодні залишається М.Миклух-Маклай – визначний мандрівник, океанолог і етнолог. У 1870-х рр. він досліджував Нову Гвінею, острови Малайського архіпелагу, побував у Сідней, де одружився з австралійкою і вніс чималий вклад у вивчення тубільської культури та географії батьківщини своєї дружини.

Зауважимо, що метою українців-емігрантів у Австралії після другої Світової війни, більшу частину яких складала інтелігенція (педагоги, артисти, літератори, митці), було визначено збереження і розвиток культурного життя своєї етнічної групи та "ширення правдивих відомостей" про свою країну через тактику "промовчування та дезінформації" з боку Радянського Союзу [2, с. 19].

Австралійські кола неохоче сприйняли таку політику "новоприбульців", оскільки воліли бачити їх радше новоавстралійцями, допомагати їм у соціально-економічній та професійній інтеграції в австралійське суспільство. Водночас антирадянське "наставлення" українських емігрантів викликало симпатію з боку уряду Австралії. На цій основі вони стали свого роду "ідеологічними союзниками" в боротьбі з прокомуністично налаштованими колами суспільства. Останнє, а також політика багатокультурності (закони про рівність громадян, права людини, усунення дискримінаційної практики щодо емігрантів), якою українці-

емігранти чи не найбільше скористалися, уможливили збереження культурної спадщини через творення власного національного шкільництва, активну діяльність молодіжних організацій, українську пресу та радіомовлення. При цьому праця очільників культурного постулу українців у Австралії була здебільшого безкорисливою і виконувалася "з ідейних спонук" [2, с. 21]. Однак це не завадило їм досягти чималих успіхів у формуванні т. зв. "українського простору" в Австралії як чинника етнічного виживання. Воно втілюється у діяльності численних громадських, релігійних, культурно-містських, молодіжних, політичних та ін. організацій, що виникли з початку масового поселення українців як однієї з найорганізованіших етнічних груп п'ятого континенту [5, с. 126]. Їх зусиллями у червні 1950 р. постало Об'єднання українців Австралії на чолі з В.Болохом, перейменованого 1953 року в Союз українських організацій Австралії (СОУА), що став координаційним і репрезентативним центром української громади (сьогодні до СОУА входять близько 30 громадських організацій і представники церкви).

Вагомою складовою громадського життя наших співвітчизників у Австралії та органічною формою існування й діяльності організованої української спільноти виявилось шкільництво [2, с. 240]. Метою діяльності перших українських шкіл на п'ятому континенті було збереження в середовищі молодого покоління рідної розмовної мови та виховання "української свідомості" [5, с. 129-130].

Перші українські етнічні школи постали у тимчасових поселенських таборах Австралії як школи вихідного дня (суботні, що відкривалися при церквах і громадських установах) ще в 1949 р. Ініціатором їх відкриття була виховна реферантура Об'єднання українських жінок (із 1951 – Союз українок Австралії – СУА) та українські громади штатів ("стейтів"). Невід'ємною складовою роботи СУА стало відкриття дошкільних закладів, дуже часто – при початкових школах. За дорученням Світової Федерації Українських Жіночих Організацій у Новому Південному Вельсі в грудні 1951 р. була організована спеціальна Виховна комісія педагогічно-методичного спрямування у складі науковців, практичних педагогів і громадських діячів (П.Богачський, М.Боднар, о. П.Дячишин, І.Мамчак, Є.Ю.Пеленський, І.Рибчин, о. А.Теодорович), яка займалася підготовкою програм для дошкільних закладів і чотирирічних народних шкіл. Із 1956 р. шкільно-опікунську функцію перебрала на себе Українська центральна шкільна рада (УЦШРА), створена на першому вчительському з'їзді у Мельбурні. Вона стала професійною організацією українських учителів, автономною установою в системі Союзу Українських Організацій Австралії, здійснювала контроль над усіма українськими школами через шкільні ради штатів, а за їх відсутності, – через керівників шкіл. Раз на три роки УЦШР скликає загальнонавчальські з'їзди, на яких обирається управа

ради, систематично відбуваються місцеві наради вчителів, до яких залучаються також батьківські комітети, що активно працюють при школах. Зусиллями членів УЦШР щорічно проводяться двомісячні української книжки і преси, а методична комісія УЦШР редагує всі підручники, за якими навчаються українці Австралії та здійснює підготовку методичної літератури.

Упродовж 1950-х рр. мережа українських шкіл охопила практично всю територію Австралії. З цього приводу англійський соціолог Дж. Мартін писав, що за показником наявності шкіл із рідною мовою навчання у місцях етнічних скупчень українці посідають перше місце серед іммігрантських спільнот [5, с. 130].

Серед найвідоміших українських середніх навчальних закладів австралійського континенту варто назвати братську школу ім. Митрополита А.Шептицького в Мельбурні, українські центральні школи ім. княгині Ольги в Лідкомбі, ім. І.Франка в Аделаїді (перша українська школа Південної Австралії), ім. І.Франка в Саншайн-Ардрі та школу ім. Лесі Українки в Нобл Парку, засновані на початку 1950-х рр.

Навчання в школах відбувається щосуботи від 9 до 13-14 год. Окрім української мови, літератури, історії, географії та культури України, тут вивчають релігію (католицьку та православну) і спів. Велика увага приділяється естетичному вихованню учнів, знову ж такі українознавчого спрямування. Так, при деяких школах були засновані гуртки танців, гри на бандурі, "творчого писання" (українська братська школа ім. Митрополита А.Шептицького в Мельбурні); квартет "Соловейки", гурток вишивання, "ритмо-пластична" студія, шкільний хор (школа ім. Лесі Українки в Нобл Парку); ансамбль "Ластівки", танцювальна група "Веселка" (Українська центральна школа ім. княгині Ольги в Лідкомбі) тощо. Великі середні навчальні заклади мали власні періодичні органи. Так, школа ім. Лесі Українки в Нобл Парку видавала учнівський порічний журнал "Слово школяра" (до 1993 р. побачило світ 18 його випусків); українська школа ім. Т.Шевченка в Ессендоні впродовж 1975-1980 рр. видала 20 чисел бюлетеня "Рідношкільний навчально-методичний кварталник" [2].

У процесі дослідження встановлено, що шкільна система і навчальний процес в українських школах Австралії відзначалися певною специфікою формування та функціонування. З одного боку, вони враховували досвід України та практику їх організації українцями-емігрантами, а з іншого, – австралійської шкільної системи. У своєму розвитку вони перейшли різні стадії – від "імпровізації" на початковому етапі діяльності до "стрункої організації" й українсько-австралійської моделі сьогодні [2, с. 243].

До 1959 р. українські школи в Австралії були семирічними, із 1960 р. після ухвали ІІ-го учительського з'їзду, – дев'ятирічними (два старших класи розглядалися як "школа українознавства"), а з 1984 р. – 10-річними.

Якщо взяти до уваги факт однорічного відвідування українських закладів дошкільного виховання, то в більшості українських осередках навчання триває 12 років. Причому з 1991 р. (після реформи загальної освіти в Австралії) діти вступають до першого класу українських шкіл у шестирічному віці, щоб закінчити українознавчу освіту одночасно з учнями австралійської середньої школи). Після визнання австралійським міністерством освіти української мови "матуральним" предметом у трьох штатах (Південна Австралія, Новий Південний Вельс і Вікторія) було організовано матуральні курси для підготовки учнів.

Щодо навчально-методичного забезпечення, то на початках діяльності в українських школах Австралії використовувалися підручники з інших держав осідку українців. Але згодом постала потреба власне "австралійських", і на початку 1960-х рр. зусиллями Марії Дейко побачили світ високо-фахові підручники, які використовуються й сьогодні в українських школах далеко поза межами Австралії ("Буквар", читанки "Волошки" для 2-3 кл.; "Рідний край" – 3-4 кл.; "Євшан-Зілля" – 4-5 кл.; "Про що тирса шелестіла" – 5-6 кл.). Крім того, вона підготувала Українсько-англійський та англійсько-український словник, т. зв. "Двотомник широкого вжитку", – перший і чи не єдиний станом на 1980-і рр. "вачерпний словник для української молоді поза Україною" [1, с. 117]. У 1979 р. побачив світ підручник Д.Нитченка "Елементи теорії літератури і стилістики" для шкіл українознавства, педагогічних та інших шкіл середнього і вищого типу; 1980 року вчителька М.Ковшик упорядкувала збірку віршів для дітей і молоді "Декламатор", а в 1989 р. О.Стефани – книжку-зошит "Світанок" [2, с. 220]. А з 1991 р. для українського шкільництва п'ятого континенту стали доступними й підручники з України.

У контексті зазначеного заслуговують на увагу факти організації в Австралії українських бібліотек. У їхніх фондах поважне місце займають дитяча література, шкільні підручники, словники й українська періодика. Серед найбільш відомих можна назвати епархіяльну бібліотеку в Мельбурні, бібліотеки Університету імені Монаша, де знаходиться Лекторат україністики імені М.Зерова; книгозбірню Центру українознавчих студій при університеті імені Макворі у Сідней та бібліотеки при українських громадах, народних домах, школах і церквах.

Важливим аспектом педагогічної діяльності українських громад у Австралії стала підготовка вчительських кадрів. Якщо на початку становлення українського шкільництва ця проблема вирішувалася завдяки великій кількості вчителів-емігрантів, активному включенню інтелігенції "інших фахів" в учительську роботу, то згодом когорту вчителів поповнили молоді вчителі – випускники педагогічних курсів при українських школах і молодь, народжена вже на австралійському

континенті, що закінчила українознавчі студії в університетах імені Монаша й Макворті.

Як підтверджують матеріали наукового пошуку, діяльність наукової еліти 1949-1951 рр., передусім фахівців українознавства, задовольняла насамперед освітні запити. Вони були серед організаторів шкільництва, працювали вчителями, редакторами, публіцистами. Їхня теоретична праця діяльність носила здебільшого науково-популярний характер. Втім, саме їх українознавчі студії своліюнували у власне наукову діяльність, початок якої поклало засноване в 1950 р. з ініціативи Є.Ю.Пеленського Наукове товариство імені Т.Шевченка.

Потреба нового українського вчительства через вихід на пенсію вчителів суботніх шкіл старшого покоління спричинила розвиток української вищої освіти в Австралії. З цієї метою 1968 року в Лідкомбі (Новий Південний Вельс) почали діяти курси з підготовки вчителів початкових і середніх класів для суботніх шкіл, програма навчання яких передбачала методику та психологію навчання, студіювання української мови та літератури.

У 1984 р. розпочав роботу Центр українознавчих студій при університеті імені Макворті в Сідней як одна з українознавчих програм при австралійських академічних установах. Він працював у формі семінарів і літніх курсів українознавства, згодом – як регулярна програма при Школі (факультеті) сучасних мов, де мало місце як аудиторне, так і кореспондентське навчання. Серед викладачів Центру у різний час були "лектори" української мови та літератури, соціологи, історики, науковці з різних куточків світу: Н.Пазуняк (США), М.Гарасовська, В.Ісайв (Канада), Г.Копарська (Австралія), Я.Рудницький (ініціатор українознавчої програми в австралійських університетах), А.Бойцун (США), Т.Мацьків (Німеччина) й ін. [2, с. 232].

Ще один "високошкільний" українознавчий центр – Лекторат українистики імені М.Зерова, заснований у Мельбурні 1983 року, зосередив працю на створенні навчальних програм із української мови й літератури. У рамках відділу славістики він займається підготовкою магістрів і докторів, здійснює науково-дослідницьку діяльність з українського літературознавства та лінгвістики, видає книжки, неперіодичний бюлетень "Україністика в Монаші", організовує конференції, тісно співпрацює з українськими, американськими та канадськими осередками українистики, а також пропонує стипендії вченим та аспірантам з України [2, с. 110].

Інтегруючим центром студентів-українців – випускників австралійських вищих навчальних закладів – стало Товариство українсько-австралійських градуатів у Південній Австралії, засноване у травні 1979 р. з метою популяризації української культурної спадщини, заохочення своїх членів до академічної співпраці з аналогічними товариствами в Австралії і

поза нею, видання власної інформаційної періодики, забезпечення роботи українознавчої книгозбірні для потреб громадянства та засобів комунікації. Товариство сприяло відкриттю курсів української мови на рівні вищої школи, поширенню музичного мистецтва (переважно бандури), збирало "якісні" книги (українською й англійською мовами) з української проблематики [2, с. 204].

Логічним наслідком українознавчих студій у Австралії стало об'єднання вчених та аспірантів з різних галузей українознавства. В Асоціацію українців Австралії на чолі з М.Павлишиним (1990, м. Мельбурн; із 1990 р. входить до Міжнародної Асоціації українознавців [2, с. 36]). Його метою є сприяння розвитку українистики в австралійських університетах. Можна стверджувати, що українська наука на австралійському континенті впевнено реалізовує функції, задекларовані у доповіді Я.Рудницького ще в 1971 р.: дослідчо-документаційна, культурно-репрезентаційна та науково-педагогічна [4, с. 124].

Персоналістичним глом українського шкільництва Австралії стала ціла когорта педагогів, громадських і релігійних діячів, митців, правників, економістів та представників інших професій. Серед них – вчителі-подвижники (у четвертому томі "Енциклопедії української діаспори (Австралія – Азія – Африка)" [2] нами виявлено близько 100 представників "найпочеснішої під сонцем" професії), які день у день закладали цеглинка у підмурівок української школи в Австралії. Це й організатори шкільництва, голови і члени Української центральної шкільної ради Австралії (Є.Барчинська, М.Даниляк, Г.Дубик, І.Жестковський, М.Зибачинська, Є.Козьолковська, В.Лещинський, П.Лопата, Я.Масляк, М.Німців, І.Пеленська, Є.Пеленський, П.Шигимага); керівники рідномовних шкіл (Г.Вишневий, І.Брозницький, А.Веприк, С.Горський, Н.Жуковська, В.Зданович, В.Муц, Д.Носяра, С.Сивенська, Т.Сліпська, Ю.Одліга, І.Панасюк, Л.Петрушевська, М.Цюк, О.Юрца); організатори й викладачі високих українських шкіл, педагогічних курсів, керівники просвітницьких організацій (Т.Бабій, З.Ботте (Чуїк), І.Гордів, С.Даюк, О.Качан, Г.Копарська, Х.Місько, М.Павлишин, І.Цабанюк, В.Чекалюк); автори підручників, дитячої та методичної літератури чи музичного забезпечення українських шкіл, редактори різноманітних видань ("Бюлетень Української центральної шкільної ради", місячник "Дитяче слово", альманах "Новий обрій"), організатори та ініціатори заходів педагогічно-просвітнього спрямування (як двомісячники української книжки і преси, Рік дитини, Декада української родини, літературні конкурси для молоді тощо). Цей перелік є далеко неповним, тому українська персоналізаційна педагогічна картина Австралії заслуговує на окреме дослідження.

Водночас необхідно зауважити, що з 1980-х рр. на п'ятому континенті простежується тенденція до невинного зменшення числа учнів українських шкіл. Так, на початку 2003 р. у столиці та п'яти штатах Австралії діяли 11 українських шкіл (51 учитель, 354 учні [3, с. 151]) проти 50 – у 1961 р. (відповідно 132 вчителі та 2146 учнів) [2, с. 243]. Ці зміни викликані, з одного боку, спадом народжуваності в українських сім'ях, зростанням кількості мішаних подруж, асимиляцією, а з другого, – поширенням серед другої генерації австралійських українців "утилітарної ментальності" (тобто сумніви щодо практичної корисності української освіти для їхніх дітей).

Постання незалежної України дещо активізувало сподівання педагогів української австралійської діаспори щодо можливості "допливу якогось числа емігрантів з України" [2, с. 243]. До цієї думки схиляються і сучасні дослідники української діаспори (В.Свтух, В.Троциньський, А.Полок, А.Шевченко та ін.). Однак новітня історія українського "розсіяння по світу" ще не дала остаточної відповіді на це питання.

В контексті нашого дослідження важливо усвідомити, що українське шкільництво Австралії впродовж півстолітнього існування відіграло визначальну роль у національному вихованні дітей і молоді, у збереженні національної самоідентичності, мови та культури, а нагороджений ним практичний досвід заслуговує на увагу освітян незалежної української держави.

1. Дейко М. Рідне слово. Перша читанка після "Букваря" з мовними вправами та українсько-англійським словником / Марія Дейко. – Австралія-Англія: Рідна мова, 1980. – 117 с.
2. Енциклопедія української діаспори: Т. 4 (Австралія – Азія – Африка) / За ред. В.Маркуса та ін. – Київ – Нью-Йорк – Чикаго – Мельбурн. – 1995. – 250 с.
3. Свтух В.Б. Закордонне українство. Навч. посібник / В.Б. Свтух, В.П.Троциньський, А.А.Полок. – К.: ВІК, 2005. – 308 с.
4. Рудницький Я. З подорожі довкола світу (1970-1971) / Я.Рудницький. – Вінніпег: Накл. автора, 1972. – 210 с.
5. Троциньський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі / В.П.Троциньський, А.А.Шевченко. – К.: Видавничий Дім "Альтернатива", 1999. – Т. 15. – 352 с.
6. Українці в Австралії: Матеріали до історії поселення українців в Австралії. – Накл. Союзу українських організацій Австралії (СУО). – Мельбурн – Австралія, 1966. – 864 с.

The article the peculiarities of foundation and development of the Ukrainian primary, secondary and higher schools, pedagogical thoughts and educational activities on the continent of Australia; shows the role and place of personalities in this process; an effort is made to reveal the personal background of the evolution of the Ukrainian schooling in Australia.

Key words: Australia, diaspora, emigration, Ukrainian schooling, pedagogical, educational activities, education

УДК 374.1:168.522+37.013.42

Ельвіра Заредінова, Ельзара Бостанзієвіца

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядається культурологічний аспект системи професійно-педагогічної підготовки. На основі аналізу наукової літератури розкривається сутність, зміст і структура культурологічної готовності майбутніх вчителів.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка, культурологічна підготовка майбутніх вчителів, компетентність, культурологічна компетентність.

Сучасні соціокультурні реалії, такі як глобалізація та інтеграція, посилення динаміки розвитку світу, процеси етнокультурного самовизначення, інтенсифікація міграційних і демографічних процесів, зумовлюють перетворення соціального середовища, характерною особливістю якого є полікультурність.

Об'єктивні процеси розвитку людської цивілізації не могли не позначитися в педагогічній науці, в якій зараз особливо актуальною стає проблема підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності в умовах етнічної і культурної різноманітності, формування таких особистісних якостей вчителя, як гуманізм, громадянськість, толерантність, умінь в області міжкультурної комунікації.

Про актуальність проблеми культурологічної підготовки вчителів говориться в документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи, в Конституції України, в Законі «Про вищу освіту», в Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття», в Національній доктрині розвитку освіти в XXI столітті, в Концепції загальної середньої освіти (12-літня школа), в Державній програмі «Вчитель» та інших нормативно-правових документах і матеріалах.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Проблема професійно-педагогічної підготовки вчителів є однією з важливіх в педагогічній науці. Вона позначилася в працях багатьох філософів, учених, педагогів, таких як Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, І. Песталоцци, Дж. Локк, І. Герbart, А. Дістервег, К. Ушинський та ін.

Серед сучасних учених вивченням різних аспектів даної проблеми займаються О. Абулліна, Г. Балл, Є. Бондаревська, О. Дубасенюк, В. Загвязінський, І. Зязюн, Н. Крилова, Н. Кузьміна, В. Сластьонін та ін.

У той же час недостатній розвиток в педагогічній науці отримав культурологічний аспект підготовки вчителя, формування його професійної готовності до здійснення педагогічної діяльності в умовах етнічного і культурного різноманіття.